

MIGRAȚIA DE MUNCĂ ȘI URMĂRILE EI SOCIAL-ECONOMICE

NELLI RODIONOVA¹, cerc. șt., INCE
XENIA COTLEAROVA, UABG

Piața muncii este un fenomen complex, în curs de dezvoltare. Funcționarea eficientă a pieței muncii este posibilă numai când există suficiente resurse de muncă de o anumită componență calitativă. Migrația forței de muncă joacă un rol important în formarea pieței forței de muncă. De aceea, cercetarea problemei migrației de muncă este actuală pentru Republica Moldova, în general, și pentru piața muncii, în particular. Moldova s-a integrat în piața mondială a forței de muncă prin intermediul exodului forței de muncă din țară. Tot mai mult, țara pierde capitalul intelectual uman. Migrează nu numai muncitorii necalificați, ci și specialiștii cu studii superioare. Totodată, este de menționat, că transferurile bănești din afara țării constituie o sursă importantă pentru bugetul familiilor din Moldova. Remitențele migranților moldoveni în perioada analizată constituiau 20-30% din mărimea PIB-ului. Evoluția remiterilor din ultimii ani indică faptul, că volumul și impactul lor ca generator principal al creșterii economice a scăzut ușor, în condițiile încetării ritmului de creștere a transferurilor efectuate din Federația Rusă, precum și a evoluțiilor modeste a celor provenite din țările UE și alte state. Remiterile pot duce la creșterea stabilității întregii economii a țării. În Moldova, remiterile pot fi privite ca un mecanism de reducere a dependenței de investițiile străine directe și, în general, de capitalul străin. Este oportun, ca Guvernul Republicii Moldova să ia măsuri concrete pentru atragerea remiterilor și transformarea lor într-o investire productivă, care ar impulsiona creșterea economică a țării.

Cuvinte cheie: forța de muncă, migrația de muncă, remitențe.

The labor market is a complex phenomenon in developing countries. The efficient functioning of the labor market is possible in conditions of sufficient resources of labor with a specific qualitative structure. Labor migration has an important role in the formation of labor market. The research of labor migration problem is the modern for Moldova in general and the labor market in particular. Moldova integrates into the world labor market through labor exodus from the country. In this article some of its social and economic consequences of labor migration for the Republic of Moldova will be discussed. The country loses human intellectual capital increasingly. The unskilled workers and specialists with higher education. May be noted, that remittances from abroad are an important source of Moldovan family budget. Moldovan migrant remittances have accounted 20-30% of the size of GDP in the analyzed period. Evolution of remittances in recent years indicate that the volume and impact as the main generator of economic growth fell slightly, taking into account cessation of transfers growth from the Russian Federation and those from modest developments in the EU and other countries. Remittances can increase the sustainability of the entire economy of RM. The remittances can be considered as a mechanism to reduce the dependence on foreign direct investment and generally foreign capital. It is appropriate that the Moldovan government to take concrete measures to involve remittances and their transformation into productive investments that will promote the economic growth of the country.

Key words: labor, labor migration, remittances.

JEL Clasification: E24, J0, J21

Introducere. Migrația externă a forței de muncă influențează puternic piața moldovenească a forței de muncă, afectând negativ dezvoltarea ei. În Republica Moldova, declinul indicatorilor activității economice a populației au cauzat creșteri semnificative ale populației inactive cu vârstă de 15 ani și peste cu 36 p.p. în ultimii 14 ani, cu particularități deosebite pentru populația feminină. Ponderele femeilor în totalul populației inactive a constituit, de-a lungul anilor, în medie, circa 56%.

Migrația de muncă, în special a potențialului cu vârsta aptă de muncă, reprezintă factorul determinant la lărgirea grupului populației inactive din punct de vedere economic.

¹ © NELLI RODIONOVA, XENIA COTLEAROVA, rodnelly@mail

Reducerea forței de muncă este probabil cel mai direct efect al migrației de muncă. Migrația reduce numărul populației active și micșorează astfel șomajul structural – un factor determinant al sărăciei permanente. Pentru Republica Moldova există un câștig economic evident prin reducerea șomajului intern. Migrația oferă guvernului oportunități importante pe termen scurt – reducerea șomajului micșorează cheltuielile bugetare pentru indemnizațiile de șomaj.

Pe termen lung, migrația este asociată cu anumite riscuri pentru sectorul public. Exodul forței de muncă mărește nivelul de dependență a populației nelucrătoare de la populația lucrătoare, ceea ce pune sub semnul întrebării viabilitatea sistemului de asigurări sociale în care lucrătorii plătesc pentru cei care nu lucrează.

Țara noastră, tot mai mult, pierde capitalul intelectual uman. Migrează nu numai muncitorii necalificați, ci și specialiștii de un nivel înalt. Migrația de muncă are tendința de a culege moldovenii din anumite sectoare ale forței de muncă, dintre cele mai educate și cu calificare superioară (sectorul științei, învățământului, domeniul sănătății), sărăcind, astfel, economia națională.

Moldova s-a integrat în piața mondială a forței de muncă prin intermediul exodului forței de muncă din țară. Cauzele majore au devenit cele economice: lipsa posibilităților de a avea un venit decent, nivelul redus al condițiilor de trai, infrastructura slab dezvoltată și sărăcia. Potrivit datelor sondajului, principalele probleme de care sunt preocupați cetățenii Republicii Moldova sunt: salariile mici (77%), lipsa de lucru (68%) și corupția (61%).

Datele oficiale despre emigrarea în scop de muncă au fost furnizate de Recensământul populației din anul 2004, precum și de rezultatele cercetării Anchetei Forței de Muncă, realizate în cadrul cercetării gospodăriilor casnice – un nou instrument de cercetare statistică introdus de BNS în Republica Moldova în anul 1999.

Potrivit datelor Recensământului din anul 2004, din populația stabilă de 3383 mii persoane peste hotare se aflau circa 273 mii de persoane (8,1%). Migrația era caracteristică pentru toate raioanele țării, iar, în 12 din cele 36, ponderea celor plecați depășea 10-12% din totalul populației. Procesele migraționale erau mai puternic resimțite în mediul rural, din care proveneau 2/3 din totalul migranților, 1/3 din numărul migranților reprezentau femeile. Deși migrația provizorie în scop de muncă a diminuat presiunea pe piața forței de muncă, datele Recensământului semnalau pierderi, în plan demografic, în potențialul de reproducere a populației. Totodată, Recensământul a evidențiat și diversitatea statelor de destinație a migranților din Moldova: cele mai multe plecări erau spre Federația Rusă (56%), Italia (19%) și, aproximativ 3-4%, în România, Portugalia, Ucraina și alte state.

Potrivit Biroului Național de Statistică, numărul de persoane, care pleacă în străinătate la lucru sau în căutare de lucru, în anul 2013, s-a ridicat la 332,5mii de persoane, în timp ce în anul 2000 acest număr nu a depășit 139 mii, ce constituia 8,4% din populația economic activă. Potrivit datelor oficiale, în perioada analizată, în străinătate au fost la muncă, anual, între 294,9 mii (2009) și 394,5 mii (2005) de cetățeni moldoveni. La creșterea migrației de muncă temporară a adus și posibilitatea de a lucra în țările UE (ilegal) pentru deținătorii pașapoartelor românești (începând cu 2007). Rezultatele Raportului MICS, pentru anul 2014, au arătat, că mai mult de 340 mii de moldoveni se află în afara țării. Totodată, în acest an s-au întors acasă aproape o mie de concetățeni.

Cel mai mare procent de imigranți a reprezentat populația rurală: în 2000, la muncă în străinătate a plecat 59%, iar până în 2013, numărul lor a crescut la 71%.

Conform Studiului MMPSF privind situația copiilor, aflați în dificultate și a copiilor, ai căror părinți sunt plecați peste hotare, se constată, că fiecare al cincilea copil are un părinte plecat la muncă peste hotare. Numărul copiilor sub vârsta de 18 ani, cu părinți care au migrat, a oscilat de la 200 mii, în 2007, la 105,3 mii în 2012. În intervalul anilor 2005-2010 se remarcă creșterea ponderii elevilor cu părinți migranți în totalul elevilor – circa un sfert, ajungând la o maximă de 33% în anul 2009. Circa 1/3 din copiii cu părinți migranți aveau ambii părinți plecați în perioada evaluată. În anul 2012, potrivit datelor MMPSF, din totalul copiilor cu părinți migranți, fiecare al doilea avea tatăl plecat și circa fiecare al treilea copil avea mama plecată.

Evaluarea teritorială a fenomenului copiilor cu părinți migranți scoate în evidență faptul, că situația este dramatică la nivelul unităților administrativ-teritoriale, cu excepția municipiului Chișinău, care se diferențiază prin cele mai mici valori înregistrate – 2,1% din copii rămânând cel puțin fără supravegherea unui părinte.

Potrivit datelor statistice de la Departamentul de Educație al capitalei, în 2006 și 2007 au plecat în străinătate pentru studii mai mult de 400 de studenți. Începând cu anul 2010, această cifră a depășit o mie, iar din 2012 – mai mult de două mii de copii.

Studiul analitic "Profilul sociodemografic al Republicii Moldova la 20 de ani de la adoptarea Programului de la Cairo" afirmă, că, în următorii 20 de ani, din Republica Moldova vor pleca aproximativ 500 mii de cetățeni. Potrivit experților, migrația populației din țară va crește atâta timp cât țara nu se amelioreze situația economică.

Remitențele migranților moldoveni, în perioada analizată, constituiau 20-30% din mărimea PIB-ului. Un studiu al Băncii Mondiale, intitulat „Migrația și remitențele în statele Europei de Est și fosta Uniune Sovietică”, arată că ponderea transferurilor efectuate de către moldovenii aflați la muncă în străinătate în Produsul Intern Brut al Republicii Moldova este de 30 la sută, cea mai mare din toate țările cuprinse în studiu. Studiul avertizează că „o eventuală sistare a acestor transferuri ar avea consecințe dramatice pentru consumul intern, ducând la creșterea nivelului sărăciei”. Este de menționat, că conform unor estimări, ținând cont de economia neobservată, cota lor atinge până la 40%. Totodată, evoluția remiterilor din ultimii ani indică faptul, că volumul și impactul lor ca generator principal al creșterii economice a scăzut ușor, în condițiile încetării ritmului de creștere a transferurilor efectuate din Federația Rusă, precum și a evoluțiilor modeste a celor provenite din țările UE și alte state.

Pe de altă parte, majorarea reală a remiterilor din străinătate, efectuate în favoarea persoanelor fizice din RM, reprezintă o susținere substanțială a consumului intern, ceea ce duce la scăderea sărăciei temporare. Luând în considerare faptul, că 41,6% dintre gospodăriile au un membru peste hotare, remiterile par să aibă un impact mult mai mare asupra combaterii sărăciei decât asistența străină și ISD. Totuși, reducerea sărăciei în familiile emigranților nu înseamnă că sărăcia scade în general.

Transferurile bănești din afara țării constituie o sursă importantă pentru bugetul familiilor din Moldova. Acestea reprezintă 17,5% din totalul veniturilor. Populația rurală este dependentă, într-o proporție mai mare, de remiterile de peste hotare, ponderea acestora în venituri este de 23,2%, față de 11,9% în cazul populației din mediul urban.

Creșterea veniturilor determină o creștere a cererii pentru diverse bunuri de consum (mai ales alimente, îmbrăcăminte, bunuri casnice). Remiterile determină familiile multor emigranți să-și cumpere imobile la oraș și să părăsească satele. În plus, emigranții nu sunt pregătiți să cheltuiască banii pe proiecte comunitare, pentru că așteptările lor referitoare la dezvoltarea generală a țării sunt negative.

Educația are un rol important în alegerea țării de destinație și numărul banilor trimiși acasă. Evident că cei care vor să părăsească definitiv Republica Moldova trimit mai puțini bani acasă, dar ar fi riscant să inversăm logica și să spunem că emigranții, care trimit mai puțini bani acasă, doresc să rămână peste hotare. În ceea ce privește destinația, marea parte a emigranților pleacă în Federația Rusă, evident că și cea mai mare parte a remiterilor provine din acest stat.

Sondajul BERD arată, că în Republica Moldova remiterile sunt cheltuite mai ales pentru consumul curent și achiziționarea unor bunuri casnice neproductive, circa 81%, iar emigranții reveniți acasă rămân neîncrezători în rentabilitatea investițiilor locale mai ales din cauza barierelor administrative și ale corupției.

Remiterile afectează procesul de formare a capitalului uman, devenind sursă de finanțare a studiilor, în primul rând superioare.

Migrațiunea temporară este un mecanism de soluționare și a imperfecțiunilor creditare, existente în țară. Imperfecțiunile creditare pot fi definite ca imposibilitatea unui potențial investitor să obțină un credit pentru realizarea unei investiții eficiente. Aceste imperfecțiuni pot fi cauzate de asimetria informației, concurența imperfectă în sectorul bancar, care duc, la rândul său, la unele rate de dobândă ridicate și/sau la cererea unui gaj disproporțional de mare.

Evoluția transferurilor de mijloace bănești din străinătate, efectuate în favoarea persoanelor fizice în Republica Moldova, în perioada analizată, arată creșterea lor până în anul 2008, inclusiv. Ritmul de creștere a remiterilor în anii 2005-2008 era între 25,1 (2006) și 42,6 puncte procentuale (2007). Mărimea maximă, istoric, a fost înregistrată în anul 2008, când cetățenii RM au transferat în țară 1,66 mlrd. dolari SUA.

Criza mondială din anul 2009 a dus la scădere bruscă a volumului remiterilor în Republica Moldova – cu 28,8 puncte procentuale. Din anul 2010, transferurile de mijloace bănești din străinătate, efectuate în favoarea persoanelor fizice în Republica Moldova, au început iarăși să cresc, dar într-un ritm mai lent, care a fost între 3,5 (2012) și 16,0 p. p. (2011). Această tendință s-a păstrat și în anul 2013.

Potrivit BNM, în anul 2013, valoarea remiterilor de peste hotare în favoarea persoanelor fizice, efectuate prin intermediul băncilor din Moldova, a constituit 1,61 mlrd. dolari SUA, în creștere cu 7,7%, comparativ cu anul 2012. Astfel, conform datelor anului 2013, remiterile efectuate per capita au constituit 559,3 mil. dolari SUA, cu 53 mil. dolari SUA mai mult comparativ cu anul 2012. Valoarea veniturilor din muncă împreună cu transferurile personale, primite de peste hotare, a fost evaluată la 1975,72 mil. dolari

SUA, majorându-se cu 10,6 la sută față de anul 2012. Raportate la PIB, compensarea pentru muncă și transferurile personale primite de peste hotare au constituit 24,9 la sută, în creștere cu 0,4 puncte procentuale față de anul 2012.

Cea mai mare parte a transferurilor de peste hotare în favoarea persoanelor fizice a fost provenită din Rusia – 68,0%. Potrivit Băncii Centrale a Federației Ruse, volumul transferurilor bănești a persoanelor fizice din Rusia în Republica Moldova, în 2013, a constituit 1 mlrd. 279 mil. dolari SUA, cu 81 mil. mai mult sau cu 6,8 p. p. față de anul precedent. Din Italia au fost transferate 9,3%; din Israel – 6,3%; din Statele Unite ale Americii – 4,8%; din Franța – 1,3%. Remiterile din aceste cinci țări reprezintă aproape 90% din volumul total.

Totodată, 90% din mijloacele bănești au fost transferate prin intermediul Sistemelor de transfer internațional de bani. La moment, în Republica Moldova sunt utilizate mai mult de 20 de Sisteme de transfer internațional de bani, și anume Western Union, Unistream, Contact, Anelik, Leader, Coroana de Aur, Blizko, Allure, Avers, Coinstar, Inter Express, Migom, Money Gram, Poșta Rapidă, Privat Money, RIA Money Transfer, Zolotaya Korona ș.a. Pe parcursul celor opt luni ale anului 2014, volumul transferurilor de mijloace bănești din străinătate, efectuate în favoarea persoanelor fizice în Republica Moldova prin intermediul băncilor licențiate, a depășit echivalentul a 1,1 mlrd. de dolari SUA, inclusiv 977,7 milioane dolari, trimise prin sistemele de transfer internațional de băni.

De menționat, că în trimestrul I-i al anului curent, volumul transferurilor, efectuate prin sistemele internaționale din Federația Rusă în RM, s-au redus cu 20 mil. dolari SUA (sau cu 8,2 p. p.) în raport cu aceeași perioadă a anului 2013 și a constituit 224 mil. dolari SUA. Potrivit Băncii Centrale a Federației Ruse, suma medie de transferuri bănești, în ianuarie-martie 2014, a fost de 347 dolari SUA față de 409 dolari SUA în comparație cu aceeași perioadă a anului 2013 (+17,9 p. p.).

Republica Moldova, în trimestrul I al anului curent, a fost pe locul șapte printre țările CSI în ceea ce privește transferurile bănești din Rusia, după Uzbekistan (924 mil. dolari SUA), Tadjikistan (648 mil. dolari), Ucraina (594 mil. dolari), Kârgâzstan (393 mil. dolari), Armenia (288 mil. dolari.) și Azerbaidjan (264 mil. dolari SUA).

În iulie 2014, au fost efectuate transferuri ale mijloacelor bănești în țară din străinătate în favoarea persoanelor fizice în valoare lunară totală de 178,38 mil. dolari SUA, ceea ce este un record de la începutul anului 2014, precum și în ultimii 5 ani. Distribuția valutară a transferurilor a fost următoare: 40,3% – în rubla rusească, 35,8% – în euro, 23,9% – în dolari SUA. Se observă o creștere impresionantă a ponderii rublelor rusești, în luna ianuarie ponderea acestora constituia doar 25,9%. Cota remitențelor în euro și dolari SUA, respectiv, a scăzut.

Banca Națională a Moldovei a menționat, că suma totală a remiterilor conține banii trimiși de către lucrătorii migranți moldoveni, precum și alte transferuri – pensii, moștenire, cadouri etc. Cele mai populare sunt Western Union, Unistream, Contact, Anelik, Leader, Coroana de Aur, Blizko.

Potrivit unor experți financiari, menținerea tendinței remiterilor actuale în următoarele luni va duce la creștere continuă a remitențelor anuale, depășind un maxim din anul 2008, când cetățenii Republicii Moldova au transferat la domiciliu echivalentul a 1,66 mlrd. dolari SUA.

Totodată, recesiune în țările din zona euro și Federația Rusă sporește riscul reducerii potențiale a remitențelor de peste hotare pentru populația Moldovei. Mai ales, că experții BNM au menționat reducerea cu 9 p. p. a ritmului anual de transferuri bănești în luna octombrie anului curent față de aceeași perioadă a anului trecut.

Temperarea remiterilor în ultimii ani s-a produs în condițiile încetării ritmului de creștere a transferurilor efectuate din Federația Rusă, datorită conjuncturii unor factori nefavorabili: prognozele pesimiste de creștere ale economiei rusești, înăsprirea condițiilor de ședere și de muncă ale migranților în țară, tensionarea relațiilor cu Republica Moldova, precum și a evoluțiilor modeste a remitențelor provenite din alte state.

Reducerea volumului de remiteri este afectată, într-o oarecare măsură, și de modificarea structurii sale valutare, reducându-se transferurile efectuate în USD, sporind în schimb remiterile efectuate în ruble rusești, care au înregistrat o tendință generală de depreciere comparativ cu dolarul SUA.

În concluzie, menționăm, că remiterile pot duce la creșterea stabilității întregii economii a RM. În Moldova, remiterile pot fi privite ca un mecanism de reducere a dependenței de investițiile străine directe și, în general, de capitalul străin. În Moldova, ca și în Kirghizstan, Tadjikistan și Armenia, remiterile au depășit fluxurile de investiții străine. În literatura de specialitate este acceptată teza, precum că banii transferați sub forma remiterilor sunt mai buni. Remiterile s-au dovedit a fi mai puțin volatile, mai puțin pro-ciclice și din

acest motiv o sursă de venit mult mai sigură decât alte fluxuri de capital ce intră în țările în curs de dezvoltare, adică investițiile străine directe și asistența pentru dezvoltare. Este oportun, ca Guvernul Republicii Moldova să ia măsuri concrete pentru atragerea remiterilor și transformarea lor într-o investire productivă, care ar impulsiona creșterea economică a țării. Măsurile de canalizare a remiterilor în investiții pot fi următoarele:

- facilități fiscale la importul bunurilor în țară în scopuri investiționale;
- antrenamente și consultări de business pentru potențiali investitori;
- diferite programe de antreprenariat.

Referințe bibliografice

1. Banca Națională a Moldovei [accesat 19 noiembrie 2014]. Disponibil: bnm.org
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova [accesat 19 noiembrie 2014]. Disponibil: bns.md
3. DE HAAS, H. International Migration, Remittances and Development: Myths and Fact. In: Global Migration Perspectives. 2005, no. 30 [accesat 19 noiembrie 2014]. Disponibil: <http://www.heindehaas.com/Publications/De%20Haas%202005%20%28GCIM%2030%29%20International%20Migration,%20Remittances%20and%20Development.pdf>
4. FUNDAȚIA EUROPEANĂ PENTRU INSTRUIRE. Modele migrației și dezvoltării problemele resurselor umane în Moldova. 2007, decembrie. 61 p. [accesat 19 noiembrie 2014]. Disponibil: [http://www.etf.europa.eu/webatt.nsf/0/C12578310056925BC12574B90057E51E/\\$file/NOTE7J5LS7.pdf](http://www.etf.europa.eu/webatt.nsf/0/C12578310056925BC12574B90057E51E/$file/NOTE7J5LS7.pdf)
5. PETIT, V. Migration internationale et developement, publie dans: Le monde en developement. Paris: La Documentation Française, 2002, chapitre 8, pp. 193-221.
6. INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE. Profilul sociodemografic al Republicii moldova. La 20 de ani după adoptarea Programului de acțiune de la Cairo. Chișinău, 2014 [accesat 19 noiembrie 2014]. Disponibil: ince.md/ro/engine/download.php?id=269
7. BANCA NAȚIONALĂ A MOLDOVEI. Raport anual 2012. Chișinău, 2013. 140 p. ISBN 978-9975-4438-8-3.
8. INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE. Tendințe în economia Moldovei. Chișinău, 2013, nr. 12. 147 p. ISSN 1857-3126. Nr. 13, 2014. 114 p.
9. THE WORLD BANK. Europe and Central Asia [accesat 19 noiembrie 2014]. Disponibil: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/0,,contentMDK:22103454~pagePK:146736~piPK:226340~theSitePK:258599,00.html>
10. Денежные переводы в Молдавию из-за рубежа бьют рекорды. 2014, 3 сентября [accesat 19 noiembrie 2014]. Disponibil: <http://www.moldovenii.md/ru/news/view/section/542/id/12741>
11. ЕС выделил 2 млн. евро на евро на помощь гражданам Молдовы, вернувшимся в страну. 2014, 11 декабря [accesat 19 decembrie 2014]. Disponibil: <http://www.moldovenii.md/ru/news/view/section/542/id/13799>
12. BNS: Populația de la sate este mai dependentă de remitențe. 2014, 9 ianuarie [accesat 19 decembrie 2014]. Disponibil: <http://trm.md/ro/economic/bns-populatia-de-la-sate-este-mai-dependenta-de-remitente>
13. СТЕПАНОВ, Г. Денежные переводы из России в Молдову сокращаются. 2014, 7 июля [accesat 19 decembrie 2014]. Disponibil: http://www.noi.md/ru/news_id/43576

Recomandat spre publicare: 09.10.2014